

Ksaver Meško:

Iz raja mojih dni.

II.

In zopet mi vstaja mnog znan obraz
iz globočine spomina,
zabrisal ga res je nekoliko čas,
izbrisal iz srca pa ni ga.

oj oče so bili izredno skrbljiv gospodar. Stari nadučitelj Majcen so jih v šoli čestokrat hvalili kot zgled vsem gospodarjem v fari in nam malčkom, kadar dorastemo.

»Ko bi bili vsi gospodarji v fari takšni, bi bilo pri nas drugačno življenje. Ti, Franček, povej, kdaj pa oče vstajajo?«

»Ob štirih. mislim, da že« — sem odgovarjal neodločno, ker nisem vedel, kdaj da je že dan, in kdaj da vstanejo. A ob štirih se mi je zdelo silno zgodaj.

»Ne bodi nor, ob štirih! Pa se peljem zadnjič ob štirih zjutraj tam mimo v Ormož, in so že orali. Kdaj pa so krmili, hâ?« — »Pa pač prej, ne ob štirih. Jaz ne vem.«

Pa je bilo tudi treba mnogo pridnosti. Posestvo so prevzeli zelo mladi, ker je dedeka, njih očeta, ubil gori pri Sv. Lovrencu v Slovenskih goricah sod vina, ki se je zvrnil na njih, ko so ga peljali v nemški Gradec. In dom je bil star in slaboten, treba je bilo zidati novega. Pozneje je bilo skrbeti za šest otrok, eden je umrl, ki so hoteli jesti in so morali biti oblečeni.

Gotovo so se tolažili večkrat z upanjem: »Otroci odrastejo, pa si jaz na stara leta odpočijem.« A zdaj, ko so blizu osemdesetim, morajo, kakor večina naših očancev in mater stark, pridno delati, ker so sini pod puško, pod puško vsi fantji, da tudi hlapcev ni.

Hoče me včasih zmagati utrujenost, da bi pustil vse delo in si odpočil. Pa si rečem: »Ali so tvoj oče počivali in lenuhali?« In se lotim dela z novo močjo in z novim veseljem.

In za tole sem jim vedno bil zelo zelo hvaležen in jim bom do smrti: Nikoli jih nisem slišal zakleti...

Baš ko prepisujem te preproste spomine, zapisane v naglici že pred leti, leži pred mano pismo, ki je prišlo od doma te dni in ki pravi: »Če mogoče, pridi domu, da nas obiščeš. Jaz sem star in slab, in zna biti hitro, da vmerjem. Pa spomni se me pri sveti maši in moli za me... Če moreš prebrati, ker mi roka trepetja in slabo vidim. Zbogom.«

Večje in pike sem postavil jaz. Oče jih ne pišejo. Ni časa za to. A dal Bog, da bi bilo še časa mnogo do njihove smrti...

Mati so bili z nami strožji nego oče. Bili so vobče živahnega temperamenta, oče zelo miren in preudaren. Imeli smo jih zelo radi. Zdaj si odpočivajo že trinajst let od vseh skrbi, vsega truda in trpljenja na solnčnem pokopališču pod Sv. Tomažem...

V hišo so prihajali za mojih mladih dni najraznovrstnejši ljudje: vinski in živinski kupci, zadnji povečini iz sosednje Hrvatske, razni krošnjarji, piskro- in ponvovezi, popotni rokodelci in rokodelski pomočniki in dolga vrsta beračev. Mnogi so pri nas prenočevali, ker krčme v vasi ni bilo, je ni, in dal Bog, da bi je nikoli ne bilo.

Meni so bili najljubši taki, ki so mnogo pripovedovali. Zelo me je zanimal tudi berač Štefuc, ki sicer ničesar ni pripovedoval. Že od daleč smo ga vedno slišali godrnjati in brundati njegov običajni: »Huj-haj, živo-žareče kükmosto dekle«. (Kükma-čop). Kaj je hotel s tem reči, nikoli nisem mogel izvedeti. V otroških letih sem se ga precej bal in ga nisem upal vprašati. V dijaških letih sem ga pa izpraševal, a odgovor je bil vedno isti: »Huj-haj, živo-žarečo, kükmosto dekle«. Zdel se mi je kakor kak indijski čarovnik, ki venomer mrmra iste svoje skrivnostne zagovore. Najbrž pa Štefuc ni bil tako slabe pameti, kakor se je delal. Delal se je, kakor mnogi drugi, večjega ubožčka nego je res bil, da je več dobil.¹

Posebno smilila se mi je neka mati, ki je večkrat prihajala k nam z dvema slaboumnima sinoma. Uboga na duhu sta fanta bila menda, ker je bil oče pijanec. Bili so iz naše župnije, od drugega konca fare, iz Savec. Nekdaj je bilo, so večkrat govorili ljudje, pri hiši veliko bogastvo. A gosposčina in košatarija in dete teh, slabo gospodarstvo, so ga raznesli in raztresli na vse štiri vetre, so izpodkopali dom ter ga spravili v tuje roke. In nekdam vsega dobrega, za kmetijske ljudi predobrega vajena žena, ki se je k maši vozila in je šumela skozi cerkev v dragi in košati obleki, kakor so pravili ljudje, je hodila zdaj s sinoma od hiše do hiše prosit miloščine. Pozneje je prihajala mati le z enim. Eden je ob neki povodnji žabredel v vodo in je utonil...

Prihajal je tu tam dol v našo vas, a še večkrat sem ga videl gori pri cerkvi, neki siromaček na duhu, doma nekje višje gori v Slovenskih goricah. Mesnikov ali Meskov Juzek smo mu rekali. Ta je nosil s seboj lično cerkvico, v katere zvoniku je bilo par zvončkov in priprava za godbo. Zvonil in igral je po hišah in dobival za to kruh in krajcarje. Tudi zbirko žlic je imel vedno s seboj. Za ročaj žlic so bile privezane dolge niti. Te je ovil okrog prstov in z nekako posebno spretnostjo in umetnostjo je zvončkljal in pritrkaval z žlicami ob mizo ali kako klop.

Deca smo hiteli trumoma za njim, kjerkoli se je prikazal. Očem je ugajala lepa cerkvica, ušesom zvonjenje, godba in Juzekovi govori in pridige. Zakaj tudi pridigal je. Je bil tudi oblečen po mašniško: s kolarjem okoli vrata in z dolgo črno suknjo na splehet. Dobival je obleko pač pri duhovnikih, katere je redno obiskoval v vsaki fari. Bil je zelo domač z njimi in se je razsrdil in se na glas skregal, če mu je dal kdo premalo ali vsaj manj, kakor je pričakoval. Ko sem bil bogoslovec, se me je lotil nekoč v počitnicah v župnišču pri Sv. Tomažu: »Tebe pa se {š« ni mogel

¹ »Berač« v »Slikah in povestih« I. Slovenska Matica, 1898.

izgovoriti ali ni hotel, zakaj zelo verjetno je, da tudi Juzek ni bil tako topoglav, kakor se je kazal) nisem nikdar videl. Ali si tudi mesnik?»

»Tudi.«

»Pa mi nisi se nic dal.«

Poiskal sem v žepu zadnje solde in mu jih dal. — Neprijazno jih je ogledoval.

»Pa mi das same crne? Lahko bi mi dal bele. A najbrže jih sam nimas.«

»Kakor bi mi bil videl v žep, je zadel« — sem pomislil na tihem. A nasmehnil sem se mu zelo pomilovalno in ošabno, da ga ne bi potrdil v tem čudnem sumu.

Ljudje so trdili, da je nekdaž študiral, pa se mu je ob tem omračil duh. Povprašal sem nekoč, majhen šolarček še, v tej zadevi strica kovača: »A kako, da se mu je zmešala pamet? Ali kar tako?«

»Ker je preveč študiral. Preučen je bil, zato. Učeni ljudje so vsi malo tresnjeni, nekateri pa čisto znorijo.«

Tedaj se mi je prevelika učenost hudo zamerila. Sklenil sem, da ne bom preveč hrepenel po njej.

(Nadaljevanje.)

Jožef Vandot:

V zagorskem miru.

7.

Sele čez dolgo dolgo so se malo razgnali težki oblaki. Tilen in Pavelč sta se za silo posušila. Nato sta šla iz lope in sta se napotila po skalovju navzdol. Dež je rosil nalahko. Ves zagorski svet je bil zakrit v sive megle, da se ni videlo nikamor. Vseokrog je pa glasno in bobneče šumelo. Jarki so bili polni vode, in hudourniki so besneli med skalovjem proti dolini. — Tilen in Pavelč sta poiskala pod navpično steno klobuk, ki ga je bil odnesel vihar Tilnu z glave. Nato sta šla proti koči. Planšar Klemen je bil ves vesel, ko ju je zagledal. Trikrat je udaril Tilna po rami in mu je rekel: »No, pa kako je bilo na polici? Ali si zdaj videl nevihto v gorah? — Hvala Bogu, da se ti ni pripetilo nič hudega! Ta nepridiprav, ta Olipčev! Da mu je morala zdrkniti vrv iz rok! Saj pravim . . . Tilen, kar naglo se preobleci, da se ne boš prehladil!«

Tilen je šel na podstrešje in se je preoblekel. Nato se je vrnil v izbo in se je vsedel za mizo k Pavelču. Planšar Klemen jima je dal na lesenem krožniku prigrizek, da si potešita lakoto. Zunaj se je mračilo vednobolj,